

so si izbrali „Napredak“, katerega je učitelj Škender Fabković že od l. 1859. izdajal in brezplačno prepustil društvu. Že l. 1873. je začel „zbor“ izdajati list za mladino „Smilje“, ki ga je urejeval Venceslav Mařík. Članovi zbora sestavljali so tako potrebna „Berila“, a l. 1877. je izdal Štefan Basariček „Kratko izkustveno dušoslovlje“, prvo knjigo te stroke v hrv. književnosti. L. 1878. so počela javna predavanja, a začela je izhajati tudi „Knjižnica za mladež“, v kateri je izšlo mnogo prav lepih knjig za mladino, izvirnih in prevedenih. L. 1880. je napisal Štefan Basariček prvi del „Pedagogije“, s katero je utemeljena hrv. pedagoška književnost, l. 1882 drugi del „Opće Obukoslovlje“, a l. 1884. tretji del „Posebno obukoslovlje“. Tega leta so učitelji utemeljili tudi „Savez hrv. učiteljskih društava“, kateri je združil v vzajemno delovanje vsa učiteljska društva. Da je društvo lepo napredovalo, spričuje to, da se je 13. maja 1888. pozidal temeljni kamen hrv. učiteljskemu domu, kateri je bil 6. septembra 1889. slovesno posvečen in odprt, da bode ognjišče vzajemnega delovanja hrv. učiteljev.

Zbor je izdal do danes 119 knjig za učitelje (všteta sta tudi lista „Napredak“ in „Domaće ognjište“) in 81 knjig za mladino (všet je tudi list „Smilje“), a v zboru so vzrasla društva: „Savez hrv. učiteljskih društava“, kateri je reprezentant vsega hrv. učiteljstva, „Učiteljska zadruga“, katera podpira učiteljske sirote, „Hrv. učiteljska pripomočna i posmrtna zadruga“, katera deli podpore članovom učiteljskega stanu v bolezní, nesreči in smrti, in „Hrv. učiteljska štedovna i predujamna zadruga“, katera sprejema denar na obresti in ga zopet posojuje. Vsa ta društva uspevajo zelo dobro in so prava dobrotá za hrv. učiteljstvo. Razen tega so si sezidali hrvaški učitelji l. 1893. tudi „učiteljski konvikat“, kjer se vzgajajo zelo ceno otroci hrvatskih učiteljev, a l. 1901. odprli „školski muzej“, v katerem je bogata zbirka strokovnih učil ki kažejo napredek hrvaškega šolstva. Delovanje vseh teh društev in inštitucij je opisano v knjigi: „Rad hrv. učiteljskih društava“, pa bode ta knjiga marsikoga zanimala, a obenem prepričala, da vztrajno, složno delovanje, če so tudi mali pripomočki in sile, obrodi lep sad, s kakršnim se lahko ponaša hrv. učiteljstvo.

Janko Barle.

Dr. Velimir Deželić: **Zvuci iz katakomba.** Zagreb 1902. Tisak Antuna Scholza. — Krasno zbirko lepih pesmi je izdal pod tem naslovom hrvaški pesnik dr. V. Deželić.

To so res zvoki iz katakomb, polni žive vere, krščanske požrtvovalnosti, idealne ljubezni do večne resnice. „Lidijina ruža“ nas uvaja v ta mistični svet. Cirkus je napolnjen s krvoločnim občinstvom. Lidija ima na izbero, ali vzame mladega Patricija, ali pa umre grozovite smrti. A ona brez strahu odgovarja:

Već čujem glasbu našeg divnog raja
i elizijski vidim gaj već cvjetni.
Već himne svete mojoj duši ore,
na sunčanim se kol' ma dragi vozi,
kristalne vidim njegove već dvore,
pred njim se u prah ruše krivi bozi.
O biedni mladče, što je tvoje blago,
no sitni prašak prema ovom sjaju?
I sto put mriet bi za nj mi bilo drago
u strašne smrti lednom zagrljaju! . . .

(Str. 7.)

Preden jo raztrgajo divje zveri, vrže iz arene Patriciju, katerega vidi med poslušavci, rožo:

Sa mojih grudih ova ruža biela
nek dar ti bude mojeg blagoslova! . . .

(Str. 8.)

Ona promine, on pa shrani rožo. In čez nekaj let vidi ljudstvo v cirkusu zopet krščanskega junaka — Patricija:

I vidi puk, gdje smješka se u mucí,
i vidi puk, gdje k ustnam ruku pruža:
Sa krvlju svetom njegovom u ruci
orosila se — Lidijina ruža.

(Str. 10.)

Zdaj sledé „Pesmi neofite“. Notranja borba med pogansko strastjo in med krščansko resnico se končuje z zmago milosti:

Grobovi stari, trošni idoli,
duh je sad moj kô klisura čvrst.
Na piramidu prošlih je boli
stavio sveti Spasa svog krst.

(Str. 20.)

Trinajst krasnih pesmi „U katakombama“ popisuje bogoslužje preganjanih kristjanov:

Njihov je lovor u vjeri, njihov amanet u boli,
njihovo oružje silno: jakost i nada u Kristu,
koji je učio prvi svi ljudi da su si braća
i da nad ovim se svetom vječita uzdiže ljubav.

(Str. 25.)

Dramatični prizor „Ad metalla damnati“ popisuje trpljenje krščanskih sužnjeva v rudokopih. Žal, da je ta „uzkrsna slika“ le fragment. Lepo je zbral pesnik svoje modroslovne nazore v sklepni pesmi „Palingenezija“. Blodil je v modernih zmotah. Mikal ga je novodobni buddhizem:

Meni jače sjao mudrac Sakja Muni...
Gdje po Gangu vjetar talasima piri,
gdje kô mramor stoje sanjarski fakiri,
tamo duša moja iza duge tmíne
tražila je svjetla blagog sa visine.

(Str. 59.)

Nato se je uglobil v materializem:

Mislilo sam minut kano vjetra dušak,
nestati u more kano sitni prašak,
splinut kano kap na trepavici čista,
kano dragulj suze, što sred jada blista,
zaboravit ljubav, zaboravit jade,
zaboravit zvezde, izgubljene nade.

Vsled tega je postal pesimist:

Želio sam samo vječitu Nirvanu
i u tugi zadnjem radovah se danu.

Iskal je resnice v panteizmu:

Vidio sam boga u svakom od ljudi,
prirodu sam cjelu tajno obožavo
Bogom sam ju svojim jednim priznavo...

A tudi v srcu modernega človeka je zmagalo krščanstvo. Gnusijo se mu te zmote, odkar je spoznal resnico, in le še stanovitnejše jo odslej priznava:

Ne bojim se ruga svieta kratkovjeka,
odnest će za skoro neumolna vieka,
neustrašno stoječ htio bih umrieti
za te silni Bože, neizmjerni, sveti
i u svietskog mora vječnom glogotanju
na te mislim noću, na te mislim danju,
kano zvezda duša novim miljem krišeti:
Slava Tebi, koji bio si i jes! (Str. 61.)

Ali ni to veličastna poezija, slavospjev zmagujoče resnice? Dr. Deželić je z globoko dušeslovno istinitostjo popisal notranjo borbo po resnici hrepenečega srca, katero božja milost dviga iz poganstva v rajske višine krščanskih idealov. Odprl je našemu pesništvu nov svet, in mu pokazal novo pot. Želimo, da bi tudi naši pesniki to zbirko čitali in si ogreli srca ob mističnih „zvokih iz katakomb“.

Dr. E. L.

ČEŠKA.

František Kyselý (Bruno Sauer): **Akkordy**. Básně. Nákladem. V. Kotrby v Praze. Cena 1 K.

„Akkordy“ je knjiga pesnika-duhovnika, ki je nekaj srednik med starejšo generacijo (Štastný, Sv. Čech) in mlajšimi, modernimi pesniki. Oba življa sta v knjigi. Med modernimi zbirkami pesmi, polnih obupanja in blaziranosti, je le-ta knjiga res sladek ter krasen akord duše spravljene z Bogom in vsakdanjim življenjem. Ni tu bolestitih bojov, mučnih senzacij, po katerih hrepeni naš moderni, nervozni vek. Notranjost pesnikova je mirna, kakor jezero sredi gorá. — Kyselý ni začetnik v poeziji. Njegovo ime je med literati spoštovano, in v

katoliški moderni ima častno mesto. Vendar ko bi na čelu zbirke ne bilo njegovega imena, bi ga čitatelj težko spoznal iz teh najnovejših pesmi. Ž njimi je Kyselý stopil v nov obzor svojega stvarjanja. Poprej je bil znan kot izvrsten in spreten pesnik legend, ki so jih pri našali razni češki časniki. V knjigi „Akkordy“ pa je postal moderen v dobrem pomenu besede, to je: porabil je nove oblike, moderne izraze, da bi v svojih novih pesmah pokazal bravcem svoje staro, odkritosrčno, „nemoderen“ srce. Iz knjige odmeva struna verska, rodoljubna in razen tega je v nji nekoliko pesmi posvečenih socialnemu vprašanju. Krasne so: „Eucharistia“, „Communio“, „Jeptiška“ (nuna) in zlasti „Piseň zvonu“, v kateri pesnik opeva zgodovino „angelskega češčenja“. Prepričan sem, da noben bravec ne odloži zbirko brez notranjega preropenja.

Fr. Eisler: **Mořské sny**. Verše. V Novém Jičíně. Nákladem „Nového Života“.

Evo nam pesnika, ki je prvokrat stopil v javnost! Iz pesmi, ki jih je v zbirki objavil, se še ne more prav soditi o pesnikovem značaju. Vse je tu nekako mrzlo, brez barve, več ti govori pamet, nego srcé. Kritik brnske „Hlídky“ primerja Eislerove pesmi z lepimi slikami in kipi, ki jih je oblila magična milina mesečne svetlobe. Na nekaterih mestih se opazuje vpliv francoskih mojstrov. V zbirki je nekoliko sarkastičnih in ironičnih pesmi, a zdi se, da to ni polje Eislerovo. Spisal jih je bržkone zato, ker so take pesmi zdaj pri Čehih v modi. „Bila je doba, da je bil v modi misticismem in simbolizem — in pesniki so pisali mistične in simbolične verze. Bilo je v modi pisati nežne, groteskne verze — in pesniki so pisali nežne, groteskne verze. Bilo je v modi opevati Solnce, Življenje, Spol in Satana — in pesniki so opevali Solnce, Življenje, Spol in Satana. In danes? Nastala je moda pisati satirične in ironične pesmi — in pesniki pišejo satire in parodije.“ (Hlídky 1903, št. 1.)

Fr. Štingl.

RUSKA.

Al. Haruzin: **Žilišče Slovinca verhnjej krajiny**. S. Peterburg. 1903. Str. 99. Ponatisk iz časopisa „Živaja Starina“, sn. III. in IV. 1902.

Narodopisci izkušajo vestno zabeležiti vse, kar kje najdejo pristno narodnega. Moderni čas pa je staremu narodnemu življenju takó sovražen in nevaren, da kar s svojimi očmi